

Bosna i Hercegovina Ekonomija i Evropske integracije

Svezak 8, broj 1 Januar 2005

BILTEN EKONOMSKI

NEMA VREMENA ZA GUBLJENJE

SADRŽAJ:

Novac nam je potreban SAD 2

MAKROEKONOMSKI PREGLED 3

Regionalni rayvoji
Sjeverozapad 5
Sjeveroistok 6
Jugoistok 7
Sarajevo 8
Centralni 9

FINANSIJE I FISKALNI SEKTOR
Poreska reforma 10
Budžet 11

POLJOPRIVREDA 12

STATISTIKA 13

KOMUNALNI SEKTOR
Transport 14

EKONOMSKA TRANZICIJA
Privatizacija 14
Poslovno okruženje 15
Buldožer 16

NAJNOVIJE EKONOMSKE
INFORMACIJE ZA BIH 18

Ovaj Ekonomski bilten objavljen je u skladu sa ovlaštenjima lorda Paddy Ashdown-a, visokog predstavnika.

Glavni urednik: Patrice Dreiski, zamjenik visokog predstavnika i šef ekonomskog odjela, OHR;

Tehnički urednik: Almira Kulaglič, ekonomsko odjeljenje, OHR;

Dizajn: Samir Mujković, Odjel za resurse, ICT sekcija, OHR.

Za pitanja i objašnjenja molimo kontaktirajte:
economic.newsletter@ohr.int

Novac nam je potreban SAD

U životu postoje neke stvari koje ne možemo izbjeći. Niko ne može vječno upravljati u organima vlasti na kredit.

No kako god to bilo nezgodno, došlo je vrijeme da se organi vlasti u Bosni i Hercegovini moraju suočiti sa kritičnim debalansom između priliva prihoda i odliva sredstava na bazi potrošnje.

Kako stvari trenutno stoje, Bosna i Hercegovina će se suočiti sa sve većim budžetskim deficitima u narednih nekoliko godina, što će, ukoliko se ovo ne riješi, onemogućiti isplatu plata, pružanje usluga i konačno ispunjenje uslove pakta o stabilizaciji i pridruživanju EU.

To nije nešto što se može gurnuti pod tepih i uraditi nekada kasnije. To je nešto čime se mora baviti sada.

Kako se jasno vidi iz makroekonomskog pregleda iz Biltena za ovaj kvartal, problem gotovinskih tokova u BiH proizlazi iz kombinovanog efekta guste višeslojne upravljačke strukture koja upija javna sredstva, i neefikasnosti i manjkavosti poreskog sistema.

Dobro je što su u posljednjih nekoliko sedmica organi vlasti poduzeli revolucionarne korake u ubiranju poreza, donošenjem zakonodavstva koje ovoj zemlji obezbjeđuje moderan, efikasan jedinstven i pravičan fiskalni sistem. Ovo, zajedno sa objedinjavanjem carinskih službi, početak će zaustavljati gubitak stotine miliona KM javnih prihoda – što predstavlja godišnji gubitak za ljude Bosne i Hercegovine koji se predugo tolerisao. (Poslaće i veoma pozitivnu poruku investitorima, da je BiH mjesto u koje vrijedi ulagati, i da će to opet, sa svoje strane, pomoći u otvaranju novih radnih mjesta koja su toliko prijeko potrebna.)

No čak i sa efikasnijim prikupljanjem poreza, još uvijek je previše birokratije u vlasti Bosne i Hercegovine koju moraju plaćati građani ove zemlje. Tako će uskoro trebati izvršiti izbor i to brzo. Treba poduzeti mjera za smanjenje troškova organa vlasti, ali i obezbijediti uspostavljanje institucija potrebnih za pridruživanje EU. Sve zemlje koje su pristupale EU morale su osnovati nove agencije i institucije da bi ispunile uslove članstva u EU. BiH to može uraditi samo ukidanjem nepotrebnih slojeva vlasti i poboljšanjem efikasnosti vlasti na svim nivoima.

Kao dio nastojanja vezanih za evropske integracije vlada BiH pokušava – opet da se poslužimo rječnikom iz makroekonomskog pregleda – “ da iznova uspostavi službe (veterinarske inspekcijesu jedan primjer) koje nisu postojale, što je bilo vrlo opasno, još od početka devedesetih godina, i što u svakom slučaju, treba održati na višem nivou od onoga koji je bio prije rata, ako BiH želi ispuniti uslove za pristupanje EU.”

Ne radi se samo o pitanju pridruživanja Evropi. Radi se o pružanju boljih usluga građanima ; radi se o pretvaranju BiH u , za život prosperitetniju, i bezbjedniju zemlju.

Ovaj će napor i koštati. No ukoliko ova zemlja uspije da pristupi Evropskoj uniji, nema izbora, već da iznađe sredstva i to odmah.

Sve više jača konsenzus oko trenutnog nastojanja da se BiH uskladi sa Evropom, a ljudima ove zemlje pruže usluge koje ljudi što žive u drugim zemljama shvataju zdravo za gotovo.

To je moguće uraditi, no moguće samo ako se u toku 2005 godine političari koncentrišu na način na koji se može izvršiti plaćanje. Ako to ne urade uskoro, u najskorijoj budućnosti, možda će već u ovo doba godine iduće godine budžetski deficit biti toliki da će ispunjavanje uslova za san ove zemlje da postane članicom EU biti nemoguće ostvariti.

Ambasador Donald S. Hays
Prvi zamjenik Visokog predstavnika

Odgovarajući organi vlasti

Poznato je da je Charles de Gaulle jednom upitao – 'Kako vladati zemljom u kojoj postoji 246 vrsta sireva?'

Današnja BiH nema toliko mnogo sireva ali ima gotovo jednako toliko ratličitih naknada i poreza, kao i zapanjujuće ogroman broj ministarstava.

U proteklih nekoliko mjeseci, učinjen je značajan napredak u racionalizaciji poreskog sistema – Uprava za indirektno oporezivanje je na čeonj poziciji u ovom smislu – a učinjen je napredak u smanjenju administrativnih opterećenja – proces Buldožer imao je vodeću ulogu u ukidanju besmislene birokratije. Kada je u pitanju prevelik broj zaposlenih u organima vlasti, jednostavan odgovor bio bi da se otpočne sa ukidanjem pojedinih odjela i osoblja. No ništa, naravno nije tako jednostavno. Činjenica je da u izvjesnim aspektima BiH treba više, a ne manje organa vlasti. Trenutni prosječni kapaciteti državnog nivoa vlasti u BiH su popunjeni samo sa nešto malo više od 50% od minimuma potreba. Ovaj problem treba riješiti. Dok se ne riješi građani neće imati onih službi koje imaju pravo očekivati, a BiH neće imati sistem vlasti uspostavljen tako da zadovoljava minimum evropskih standarda.

Ono što je BiH potrebno su odgovarajući organi vlasti: trebaju joj odgovarajuće državne institucije koje funkcionišu, ako želi da učini iakakv napredak u pravcu pridruživanja EU i članstvu u drugim međunarodnim tijelima, poput Svjetske trgovinske organizacije, Partnerstva za mir. Za te organizacije potrebno je ispuniti određene institucionalne kriterije. One ne zahtijevaju osnivanje konkretnih ministarstava i agencija iz nekih proizvoljnih razloga već zato što postojanje tih institucija – Ministarstva odbrane, unutrašnjih poslova i pravde, na primjer – predstavljaju prihvaćene preduslove modernih demokratskih država. Ta ministarstva rade za

dobrobit građana. To je krucijalna poenta pošto predmet izgradnje kapaciteta organa vlasti Bosne i Hercegovine nije ispunjavanje kriterija koje postavljaju međunarodne organizacije već poboljšanje uslova života za ljude u BiH.

Trenutno, kapaciteti organa vlasti BiH koji treba da se bave raznim pitanjima potrebnim za proces pridruživanja – a što je još važnije – za građane ove zemlje su slabi.

U srži te slabosti je neadekvatno finansiranje. Za to postoje dva razloga – gusta višeslojna upravljačka struktura (čijih je nedostataka svaki građanin veoma svjestan) koja upija javna sredstva, i, neefikasan poreski sistem (koji omogućava množenje naknada i taksa na način na koji se u Francuskoj množi broj vrsta sireva).

Fiskalni sistem je u procesu reforme – a u jednom drugom članku u sklopu ovoga biltena govori se o ukidanju dvostrukog oporezivanja, racionalizaciji carina, akciza i indirektnih poreza. Razvoj događaja na ovom polju u posljednja tri mjeseca predstavlja ogroman korak naprijed u stvaranju jedinstvenog ekonomskog prostora u BiH, podsticanju ulaganja na dugi rok, stvaranju uslova za nova radna mjesta.

Ovo odgovara opšte prihvaćenom akademskom gledištu da uvođenje poreza na dodatnu vrijednost može imati "revolucionarni" uticaj na privredu u tranziciji. Robin Burgess & Nicholas Stern u svom članku Oporezivanje i razvoj¹ kažu da je utvrđena dosljedna dobit od PDV-a, 'u smislu pokrivenosti, prihoda i jednostavnosti u odnosu na postojeći sistem.'²

Uvođenje PDV-a pomoći će u smanjenju obima sive ekonomije i obezbijediti ujednačene uslove za sve vrste poslovanja. Implikacije koje se odnose na BiH ne treba ni isticati – efikasniji sistem indirektnog oporezivanja i racionalan režim PDV-a trebalo bi da proizvedu predvidljiviji tok prihoda za državne institucije.

¹ Burgess, R & Stern, N.; 'Taxation and Development', *Journal of Economic Literature*, (June 1993)

² Ibid. p. 812

Dok će s jedne strane racionalizacija fiskalnog sistema zasigurno pomoći pri plaćanju efikasnije vlasti na državnom nivou, to neće biti dovoljno. Smanjenje broja suvišnih ministarstava na nivoima ispod državnog kao i za njih vezanog osoblja moglo bi osloboditi sredstva za neke temeljne službe. Praksa do sada bila je smanjivanje obima aktivnosti na nivoima nižim od državnog, kako je došlo do širenja službi na državnom nivou. Međutim, iskustvo je pokazalo da i ovaj proces utiče na prihode. Prvo, uspostavljanje novih ministarstava i agencija uključuje ulaganja i stvara troškove vezane za početak rada. Troškovi nastaju i pri smanjivanju broja osoblja na nivoima ispod državnog kao i isplata onih koji ostaju bez posla. I kako državna vlada ponovo uspostavlja službe (veterinarska inspekcija predstavlja samo jedan primjer) kojih od početka 90'ih godina nije bilo, što je bilo opasno, a moraju se održavati na višem nivou od onoga koji je vladao prije rata, da bi bili ispunjeni preduslovi za pridruživanje EU. Ovakva nastojanja popraćena su neizbježnim potrebama za svježim kapitalom.

Jasna je činjenica da pridruživanje EU zahtijeva efikasne javne institucije a Evropske integracije

Slika 1³

odličan su podsticaj za promociju njihovog uspostavljanja. To je logično ali nije lako. Deset zemalja koje su pristupile EU u toku 2004 godine su sve mnogo bogatije od BiH i nisu imale enormno komplikovan birokratski sistem koji trenutno funkcioniše u zemlji. Ipak su morale da mobilisu sve svoje rezerve političkog i

³ Figure 1: 'Westward, look, the land is bright', *The Economist*, (24th Oct 2002);

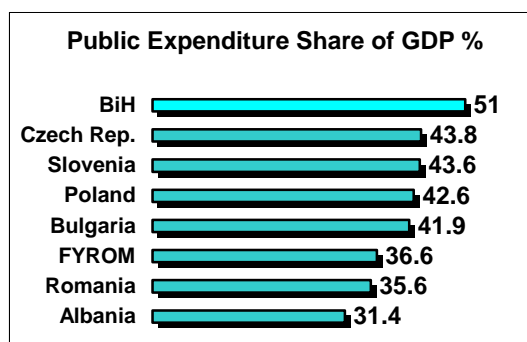
administrativnog tipa i posvete dosta energije i prihoda u svom radu u pravcu usvajanja i asimilacije *acquis communitaire*. Ni jedna od njih nije morala istovremeno da izgrađuje državu istovremeno sa ovim procesom.

Slika 2⁴

Time je još značajnije naglasiti da smanjenje birokratskog aparata BiH ne predstavlja samo smanjenje broja službi. Upravo se radi o suprotnom. Jednostavnija struktura vlasti mogla bi omogućiti poboljšanje službi, tako što bi osigurala trošenje sredstava koja idu na same službe, a ne na bespotrebne birokratske međuslojeve. Jednostavne strukture brane od korupcije – što manje formulara treba popunjavati i za njih plaćati gotovinom, što manje službenih biljega koje treba sakupiti, to je manje mogućnosti da nedovoljno plaćeni službenici skinu određeni postotak koji pripada opštoj javnosti

Tako je jednostavnost u interesu svih.

Slika 3

⁴ Figure 2: 'Why Slovenia is not the Balkans', *The Economist*, (20th Nov 2003)

Prestrukturisanje funkcija organa vlasti i racionalizacija potrošnje ne predstavljaju tmurnu i u osnovi bolnu propoziciju. Daleko od toga. Reforme koje BiH mora provesti da bi imala modernu, efikasnu i na troškovima zasnovanu strukturu vlasti imaće direkne pozitivne efekte na državne službenike. Studija koju su nedavno proveli McKinsey & Co – međunarodni konsultanti iz domena upravljanja (McKinsey Global Institute) kaže da: 'produktivnost leži u osnovi performanse organa vlasti. ... Povećanje produktivnosti zasigurno može doći zahvaljujući smanjenju inputa, ali i zbog povećanja kvaliteta i kvantiteta rezultate.'⁵

Ne radi se jednostavno o manjem broju birokrata; radi se o davanju instrumenata birokratima potrebnih za obavljanje neophodnih poslova.

Pošto u BiH, država upravlja tako velikim dijelom privrede, čak i relativno skromna poboljšanja u produktivnosti odjeljenja organa vlasti mogu proizvesti velike uštede. Kako su McKinsey-ovi autor istakli, 'u prošloj dekadi čitav niz organizacija u javnom sektoru u svijetu – škole, agencije za socijalni rad, sistemi za zaštitu zdravlja ... poboljšali su performansu od 5- 30 posto ... Često su vršili izbor između tri klasična upravljačka sredstva za povećanje produktivnosti: organizaciono preoblikovanje, strateške javne nabavke, i operativno preoblikovanje.'⁶ "e-inicijative organa vlasti" izdvojene su kao dobar način uštede novca. Tako je trebao 21 formular i tri nedjelje da se u Singapuru dobije dozvola za izvoz, a sada se može obraditi za 15 sekundi i zahtjev se podnosi putem kompjutera. Slični primjeri mogu se naći u čitavom svijetu gdje dolazi do prestrukturisanja što uvijek vodi uštedama od 30 do 40 posto

Reorganizaciju organa vlasti BiH treba posmatrati u tom svjetlu. Ako govorimo o smanjivanju birokratije od 21 formulara na 15 sekundi onda govorimo o nečemu što bi svaki građanin u ovoj zemlji spremno podržao. Postoje politička i ustavna pitanja, ali ona ne bi trebalo da

⁵Dohrmann, Thomas & Mendonca, Lenny; 'Boosting Government Productivity', *The McKinsey Quarterly*, No.4 (2004)

⁶ Ibid.

u sjenu bacaju praktične interese ljudi koji stoje u redovima.

Isto tako, mnoge vlade u svijetu već su izvršile gigantske pomake sa javnih monopola i potpunog vlasništva. Uloga javnog sektora sada se sagledava sa više koncentracije na oblik sistema nego na isporuku. Tako vlade i dalje finansiraju i utvrđuju cijenu koštanja i kvalitet usluga, ako te usluge mogu pružati i drugi – privatna preduzeća, na primjer – u konkurentskoj i troškovno zasnovanoj paradigmi partnerstva između javnog i privatnog sektora.

To bi mogao biti put koga bi BiH mogla slijediti, pri čemu politička opcija i dalje favorizuje decentralizovane organe vlasti. Uvođenjem partnerstva javnog i privatnog sektora, efikasne usluge mogle bi se obezbijediti koncentracijom izrade politike na državnom nivou i delegiranjem krajnje isporuke izvršnim agencijama i ugovornim stranama. Ta tijela obično imaju strukturu kojom se lakše upravlja, vlada i jača svijest o etici izvršenja obaveze i njihove je radnje lako kontrolisati.

Aritmetika organa vlasti BiH je nedvosmislena. Ukoliko se struktura organa vlasti ne racionalizuje a nivo javnih prihoda znatno ne poraste, neće biti dovoljno novca za najznačajnija ministarstva i agencije. To se može desiti već 2006 godine. Tako se pitanje projektovanih nedostataka prihoda koji će se najvjerovatnije desiti u periodu intezivnih aktivnosti u periodu priprema za pridruživanje mora naći u vrhu dnevnog reda organa vlasti pri utvrđivanju politika u toku 2006 godine.

REGIONALNI RAZVOJ

Sjeverozapad

Konačnu verziju dokumenta o strategiji razvoja privredne regije sjeveroistok ARDA je prezentirala na sastanku svih regionalnih agencija za razvoj održanom u Sarajevu 13 decembra 2004 godine. Dokument sadrži ukupno 148 projekata čija se realizacija planira u naredne tri godine.

23 novembra, ARDA je potpisala ugovor sa EK, obezbjeđujući €100,000 za kofinansiranje (zajedno sa domaćim utemeljivačima).

Nakon plenarnih sjednica Buldožera BiH, Komisija Buldožera za sjeverozapad detaljno je razmotrila preko 40 reformskih preporuka, koje su dostavili uglavnom predstavnici poslovne zajednice iz regije. Tako će osam inicijativa, koje je usvojila Komisija Buldžer, biti predočeno organima vlasti.

Alpos, Prnjavor – primjer uspješne privatizacije

Fabrika cijevi Alpos u Prnjavoru predstavlja skorašnji primjer uspješne privatizacije. Grupa Alpos, iz Šentjura u Sloveniji, sa godišnjom proizvodnjom od 200,000 tona cijevi, spada među ajznačajnije proizvođače cijevi u srednjoj i južnoj Evropi i jedan je od najvećih evropskih proizvođača naročitih cijevi. 2004 godinu tvornica je završila kupovinom Fahopa u Aleksincu u Srbiji i Crnoj Gori sa ciljem povećanja ukupne evropske proizvodnje na 300,000 tona cijevi godišnje.

Grupa Alpos, koja je zaradila €87 miliona u toku 2004 godine, investiraće €5.3 miliona u Alpos, Prnjavor do marta 2005. Proizvodni cilj za tvornicu je 30,000 tona cijevi. Većina proizvodnje Alposa, Prnjavor biće prodana u Njemačku, Austriju, Poljsku, Rusiju i Mađarsku.

Prema ugovoru o privatizaciji potpisanom u julu 2004 godine, Grupa Alpos preuzela je obavezu plaćanja za svoj udio u firmi od KM1.45 miliona, kao i ulaganja KM11.75 miliona u roku dvije godine, te zapošljavanja još 30 radnika u naredne tri godine.

Povratak Mljekare AD Banja Luka

7 decembra 2004 godine, kapital u državnom vlasništvu (65.75 posto) u Mljekari AD Banja Luka prodan je subotičkoj mljekari za KM 500,000. Radilo se o dvije ponude u toku tenderskog postupka, no ponuda subotičke mljekare ocijenjena je najboljom dok je ponuda Vindije Varaždin odbijena.

Britanski investicijski fond, vlasnik subotičke mljekare, posjeduje već četiri nekadašnje državne mljekare u Srbiji (Imlek – Beograd, Impaz - Zaječar, Novosadsku mljekaru, i Zemunsku mljekaru). Ovi pogoni predstavljaju gotovo 70 posto tržišta mliječnih proizvoda u Srbiji i Crnoj Gori. Prema ugovoru o privatizaciji, Subotička mljekara preuzela je obavezu plaćanja KM 500,000, i investiranja od KM13.4 miliona u roku od tri godine, te zadržavanje svih 166 radnika. Novi vlasnici su postigli i sporazum sa vladom Republike Srpske da će svi dugovi mljekare prema vladi Republike Srpske od KM1.8 miliona, biti pretvoreni u dionice Mljekare AD Banja Luka.

Novosti iz Banjaluke u oblasti vazduhoplovstva

Projekat izgradnje nove aerodromske zgrade za obavljanje vazdušnog saobraćaja na Međunarodnom aerodromu Banjaluka koji je otpočet u aprilu 2004 godine, uspješno je završen 31 decembra 2004. Nova zgrada se sastoji od sedam spratova korisne površine 2,238.58 kvadratnih metara. Imajući na umu činjenicu da ova zgrada ima dosta korisnog prostora da bi smjestila cjelokupan sistem za praćenje vazdušnog saobraćaja u Bosni i Hercegovini, Direkcija za civilno vazduhoplovstvo Republike Srpske (vidi <http://www.rscad.org>), kao institucija u čijoj je nadležnosti aerodrom Banjaluka, nudi se da bude domaćin ovoga sistema za BiH. Prema Dejanu Todoroviću, generalnom direktoru Direkcije za civilno vazduhoplovstvo Republike Srpske, ova nova zgrada jedna je od najmodernijih u Bosni i Hercegovini i mogla bi predstavljati jaku osnovu za razvoj ATM sistema u našoj zemlji.

Sjeveroistok

NERDA je postavila direktora u oktobru 2004 godine, a u decembru potpisala ugovor sa Evropskom komisijom na osnovu koga je sedam projekata odobreno za finansiranje. Projekti se odnose na Centar za podršku i promociju poslovanja, Uspostavljanje centra za posticanje poduzetništva i samozapošljavanja, Studiju o izvodljivosti za pružanje usluga vezanih za razvoj poslovanja malim i srednjim preduzećima u BiH, Centar za zapošljavanje, Program koji proširuje

poslovne perspektive među mladim poduzetnicima, Podršku razvoju turizma u seoskim i manje razvijenim regijama BiH, Centar za oreduzetništvo, te promociju Inovacija i razvoja tržišta za regiju Posavine. Osim toga dodatno finansiranje odobreno je za projekat Tuzlanske kantonalne turističke agencije, projekat Djevojačka pećina u Kladnju. Regiji sjeveroistok je odobreno oko 30 posto prvobitno traženog ukupnog iznosa za finansiranje projekata koje su podnijele pet regionalnih agencija za razvoj.

7-og decembra OHR Tuzla EU RED, NERDA i REZ izvršili su prezentaciju programa o lokalnoj samoupravi i privrednom razvoju u kontekstu evropskih integracija, novoizabranim gradonačelnicima.

U svjetlu aktivnosti komplementarnih provedbi strategije razvoja turizma kantona Tuzla i opštine Banovići, organi vlasti opštine Banovići (rudarski grad pored Tuzle) najavili su u decembru da će u toku 2005 godine ponovo graditi cestu koja vodi do planine Zlaca, jedno od ključnih turističkih mjesta u ovom području. Ovo će najvjerovatnije imati značajan i pozitivan uticaj na napore vezane za razvoj ukupnog turističkog potencijala u regiji.

Očekuje se da će nekoliko evropskih konzorcija biti uključeno u privatizaciju strateških preduzeća u FBiH nakon objave privatizacijskog plana za 2005. Među preduzećima koja treba da se po tom planu privatizuju su Krivaja Zavidovići, preduzeće za obradu drveta i izradu namještaja.

Organizovani sistem upravljanja šumarstvom u Zeničko-dobojskoj regiji počeo je da se oblikuje potpisivanjem ugovora između kantonalnog ministarstva za šumarstvo i Agencije za upravljanje šumama. Pravni preduslovi su konačno ispunjeni za uspostavljanje jedinstvene kantonalne agencije nadležne za upravljanje rezervama drvnih sortimenata, što je do sada u praksi bilo pod upravom preduzeća za obradu koja su se opirala stvaranju jedinstvenog tijela za upravljanje šumama u kantonu. Agencija za upravljanje šumama neće moći adekvatno funkcionisati ukoliko se pitanje nadležnosti u potpunosti ne riješi Formiranje jedinstvenog tijela

može donijeti poboljšanja na polju nezakonite i nekontrolisane sječe šuma. Šume BiH su općenito izložene ovoj zloupotrebi zbog neadekvatne kontrole nad šumama. Neka preduzeća koja se bave preradom drveta još uvijek upravljaju šumama i nisu bila uspješno privatizovana zahvaljujući neriješenim pitanjima na području upravljanja šumama i ostalim pitanjima. Te firme uključuju i Krivaju iz Zavidovića i Supčanicu Olovo, koje obe spadaju u kategoriju strateških preduzeća.

Jugoistok

Posljednji kvartal 2004 godine je u regionu Hercegovine obilježen određenim brojem privrednih zbivanja i projekata čiji je cilj poboljšanje cjelokupnog privrednog pejzaža u regionu.

Strategija razvoja hercegovačke regije zvanično je pokrenuta 13 decembra na konferenciji u Sarajevu, zajedno sa pet regionalnih agencija za razvoj i ERU RED. Ova strategija utvrđuje četiri strateška cilja za regiju (razvijena i održiva privreda; izgradnja institucija za regionalni privredni razvoj i urbanizam; zaštita okoliša). U sklopu strategije pojavilo se 196 idejnih projekata do sada, od kojih 57 predstavljaju regionalne prioritete.

Ukupan iznos sredstava dodijeljenih regiji Hercegovina dobivenih nakon dva poziva za davanje prijedloga fonda EU RED je oko €346,000. Sredstva će biti utrošena na ukupno pet projekata. Tri projekta obuhvataju razvoj sistema za kontrolu kvaliteta i uvođenje međunarodnih standarda u sektoru malih i srednjih preduzeća; poslovno-industrijsku zonu u Posušju; i pripremu studije izvodljivosti u kojoj se istražuje mogućnost uspostavljanja poslovnog inkubatora u hercegovačkoj regiji. Još dva projekta imaju za cilj podršku sektoru turizma i razvoju sistema obilježavanja turističkih atrakcija u hercegovačko-neretvanskom kantonu.

Bavljenje problemima u turizmu i iznalaženje rješenja za probleme u tom sektoru bile su glavne teme na radnom sastanku predstavnika mostarskih turističkih udruženja i agencija održanog u decembru. Sastanak je održan na

inicijativu mostarskog poslovno uslužnog centra kako bi se pokrenule kvalitetne pripreme za narednu turističku sezonu. Nedostatak smještajnih kapaciteta, odsustvo adgovarajućih znakova obilježavanja za turiste, nedostatak prostora za parkiranje vozila i neadekvatna urbana sanitacija navedeni su kao glavni problemi u ovome sektoru, dok su glavni ciljevi postavljeni na ovome sastanku bili kako povećati promet turista za najmanje 50 posto u naredne tri godine.

Bilo je i drugih sličnih slučajeva vezanih za razvoj turizam. Tri plot projekta japanske agencije za međunarodnu saradnju u Blagaju, Podveležju i Nevesinju, svaki od njih vrijedan oko KM 400,000, za cilj imaju podsticanje privrednog rasta kroz razvoj eko -turizma.

Nakon \$20 miliona vrijednih ulaganja u modernizaciju opreme i tehnologije, luminij Mostar pokrenuo je novi pogon za proizvodnju najsavremenijih aluminijskih blokova u oktobru. Projekat je proveden u partnerstvu sa američkom firmom Wagtsaff. Istovremeno, Aluminij je potpisao novi ugovor u vrijednosti od \$80 miliona sa hrvatskom partnerom, TLM Šibenik, kojim se predviđa isporuka 45,000 tona naročitih aluminijskih proizvoda ve godine. Ovo predstavlja povećanje od 6,000 tona u poređenju sa 2004 godinom.

Unatoč sporom toku privatizacije u regionu, ima primjera privatizovanih preduzeća. Privatizacija strateškog preduzeća Granit d.d iz Jablanice uspješno je okončana u oktobru, kada se vlasnička struktura promijenila i imenovan novi nadzorni odbor. Preduzeće trenutno zapošljava 428 ljudi i od trgovine sa inostranstvom zarađuje 70 posto svojih prihoda. Očekuje se da će biti dodatnih ulaganja u iznosu od 14 miliona KM i zapošljavanje novih 85 ljudi u naredne tri godine.

Nakon što su zaposleni preko banjalučke berze otkupili 30 posto državnog kapitala, povećavajući tako ukupan udio u vlasništvu na 85 posto, fabrika otkivaka iz Bileće nedavno je ponovo počela sa proizvodnjom zahvaljujući ugovorima sklopljenim sa jednom slovenačkom firmom i još nekoliko preduzeća u Republici Srpskoj i Srbiji i Crnoj Gori, u ukupnoj vrijednosti od 1 miliona

KM. Iako ovi ugovori možda i nisu najpovoljniji za ovo preduzeće iz Bileće, omogućiće preduzeću da ispuni svoje obaveze prema radnicima i državi i tako izvršiti poravnanje. Državni kapital (30 posto) prodat je preko banjalučke berze u još dva preduzeća u Bileći. (Žitoprodukt i Zrak). Ovi udjeli prodati su za 30,042 KM odnosno 181,024 KM. Kada se novi vlasnici registruju po zakonu i uključe u upravljačke strukture, očekuje se ponovni početak proizvodnje.

Poljoprivredni razvoj i dalje je u porastu. Uz podršku UMCOR-a i USAID-a, Poljoprivredna zadruha Agropod u Stocu, čije su glavne djelatnosti uzgoj i sakupljanje samoniklog bilja i proizvodnja esencijalnih ulja, trenutno se bavi sadnjom dva hektara ljekovitog bilja. Da bi proširio proizvodnju i otvorio nova radna mjesta, Agropod planira stavljanje u pogon nove linije za proizvodnju čaja u narednih nekoliko mjeseci. Proizvodnja sadnica ljekovitog bilja i povrća očekuje se uskoro.

Sarajevski region

Sarajevska RDA inicirala je svoju regionalnu strategiju razvoja na sastanku svih pet regionalnih agencija za razvoj održanom u Domu armije u Sarajevu, 13 decembra 2004 godine.

U toku decembra 2004 godine, agencija je potpisala nekoliko sporazuma uključujući:

Ugovor sa UPI bankom da radi na obradi finansiranja projekta za podršku 150 porodičnih gazdinstava kao i regionalnim razvojnim projektima u skladu sa protokolima SERDA-e sa KJKP Sarajevogas i AD Sarajevogas Istočno Sarajevo, na razvoju studije o snabdijevanju gasom u sklopu ugovora o regionalnom partnerstvu sa Danskim vijećem za izbjeglice i Memorandumom o razumijevanju sa REDRIN-om, memorandum o međusobnoj saradnji za podršku projekta "Trolejbus za Dobrinju" sa Istočnim Sarajevom, Opštinom Novi Grad, Grasom Sarajevo, Grasom Istočno Sarajevo, Ministarstvom za promet i komunikacije Kantona Sarajevo, Skupštinom grada Istočno Sarajevo, Opštinama Lukavica i Kasindol.

U toku 2005 godine, SERDA će nastaviti projekte započete u 2004 godini a to su:

- Projekat o razvoju poslovnih inkubatora, projekat o izradi studija izvodljivosti za industrijske zone, te regionalni program za poboljšanje kvaliteta infrastrukture koji se sastoji od tri projekta:
 - Javna rasvjeta na raskršću Krupac,
 - Rasvjeta tunela Kalovita brda i
 - Javna rasvjeta na raskršću Vraca,

Projekti za poboljšanje sistema za odlaganje smeća, uspostavljanje portala na internetu i uvođenje ISO standarda 90001 u opštinama te za podršku 150 porodičnih gazdinstava.

U toku 2005 godine, rad na projektima vezanim za pokretanje razvoja poslovnih centara i izradu studijskih programa, koji nisu obuhvaćeni srednjoročnim i dugoročnim planovima SERDA-e ali koji su pokrenuti na podsticaj utemeljivača i usvojeni na Skupštini SERDA, će biti otpočet.

Studije koje treba izraditi obuhvatiće pitanja poput bavljenja ilegalnim odlaganjem otpada, optimalnog korištenja prirodnih izvorskih voda u regionu, analizu programa i sredstava za razvoj seoskih sredina, analizu sredstava, aktivnosti i programa za korištenje samoniklog ljekovitog bilja u regiji, te analizu koraka koje treba poduzeti za poboljšanje trolejbuske mreže i distribucije gasa u dijelovima regije. Početak rada na uspostavljanju poslovnog inkubatora SERDA-e očekuje se polovinom februara.

Centralna regija

Predstvanik Regionalne razvojne agencije za C BiH učestvovao je u studijskoj posjeti regiji Shannon, u organizaciji projekta EU RED. Posjeta je bila u periodu od 6-13. novembra.

Učesnici studijskog putovanja, su upoznati su sa strukturom, organizacijom i aspektima djelovanja regionalnih razvojnih agencija u Irskoj te funkcionisanjem podregionalnih mreža u toj

zemlji. Upoznati su i sa i profilom regije, projektima, programima i pitanjima vezanim za razvoj.

Na Regionalnom investicijskom forumu o ekologiji i vodama, održanom 18 novembra u Sarajevu RDA je prezentirala projekat « Integralni sistem upravljanja otpadom u Centralnoj regiji».

Implementacijom projekta integralnog sistema upravljanja otpadom, stvorili bi se uvjeti za :

- recikliranje otpada i ponovno korištenje iskoristive sirovine (papir, plastika, staklo, metali) i maksimiziranje energetskog korištenja (u cementnoj industriji, celuloznoj itd.)
- uvođenje ekološki prihvatljivih tehnika upravljanja otpadom za materijale koji se ne mogu reciklirati
- reduciranje otpada i smanjenje broj ilegalnih deponija
- lakši pristup kontejnerima i drugim sredstvima za skupljanje smeća
- garantirati veću efikasnost u uslugama za prikupljanje smeća

U cilju implementacije REDI projekta, finansiranog od strane Švedske agencije za međunarodni razvoj Sida, REZ je 07. septembra objavila 2004 poziv za dostavljanje projekata :PROGRAM PODRŠKE ZA RAZVOJ PODUZETNIŠTVA

Cilj programa je promocija ekonomskog razvoja i poduzetništva na lokalnom, regionalnom nivou, a fond obezbjeđen za ovu namjenu iznosi 100.000,00 €. REZ je primio 9 prijedloga projekata od kojih je, u skladu sa kriterijima, Komisija za odabir projekata odobrila svih 9 u ukupnom iznosu od 94,360.67 €. Koji će biti implementirani na području regije Centralne Bosne i Hercegovine a tiču se razvoja poljoprivrede (uzgoj malina, otkupne mreže za mlijeko, plastenička proizvodnja), jačanje poduzetništva mladih i ženskog poduzetništva, tržišnog uvezivanja edukacije poduzetnika u korištenju savremenih informacionih tehnika.

REZ je 23 novembra, u saradnji sa Ambasadom Kraljevine Holandije, IDEA timom i Udruženjem-

udrugom privrednika općine Travnik je organizirala 2. Trgovinski sajam i poslovne susrete između privrednika BiH i Holandije. Cilj ovog sajma je da se unaprijedi saradnja bh i holandskih kompanija, da se stimuliše izlazak domaćih kompanija na holandsko tržište, kao i da se unaprijedi regionalni i lokalni ekonomski razvoj.

Na tom sajmu se predstavilo 25 preduzeća iz oblasti tekstila, drvoprerade, prehrambene i metalne industrije. Osim njih tu su još bili i 15 holandskih poduzetnika, vlasnika i direktora kompanija. Osim toga održana je i radionica te prezentacija potencijala za investiranje holandskim partnerima u Centralnu regiju kao i cijelu Bosnu i Hercegovinu.

Direktni rezultati ovih poslovnih susreta su potpisana 4 ugovora, dok će još 4 nova ugovora biti potpisana u narednom periodu. Jedna holandska kompanija tokom ovih poslovnih susreta finalizirala proces registracije kompanije u našem regionu, što je direktni rezultat 1. Trgovinske misije održane prošle godine u Bugojnu.

Direktor REZ-a, Amela Malićbegović predstavila je metodologiju koja se koristi u Bosni i Hercegovini u uspješnom procesu zvanom Buldožer na Konferenciji o iskorjenjivanju siromaštva kroz stvaranje dobiti, organizovanoj u Svjetskom institutu za resurse u San Francisku od 12 do 14 decembra. Ova međunarodna konferencija o pristupu privatnog sektora razvoju – kako poslovanje može "činiti dobro i ići dobro". Na konferenciji je učestvovalo 800 predstavnika različitih projekata, koji se bave privrednim razvojem, iz čitavog svijeta.

Na konferenciji je, između ostalog, zaključeno da je najefikasniji način pomoći privatnom sektoru doprinos održivom ekonomskom rastu pomaganjem uspješnog djelovanja na novim tržištima- a naročito onim koja zadovoljavaju potrebe siromašnih te tržištima koja isporučuju robe i usluge što daju dobre rezultate kako za društvo tako i za okolinu.

FINANSIJE I FISKALNI SEKTOR

Svi zakoni o indirektnom oporezivanju na državnom nivou

Pri kraju decembra, Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine usvojila je državni Zakon o porezu na promet i Zakonu o porezu na akcize. Usvajanjem ovih zakona van snage su stavljeni entitetski zakoni te zakoni Distrikta Brčko kao i uredbe vezane za indirektno oporezivanje.

Po prvi put, iste stope indirektnog oporezivanja, provedbeni propisi i sistem plaćanja funkcionišu u cijeloj Bosni i Hercegovini. Ovo predstavlja značajan korak naprijed u poboljšavanju poslovne klime u zemlji.

Čitav niz pitanja vezanih za dvostruko oporezivanje (od kojih se nekima bavio i Buldožer) proisteklih iz prethodne situacije, u kojoj su zasebni poreski režimi funkcionisali u Federaciji, Republici Srpskoj i Brčkom, sada je riješen. Problem dvostrukog oporezivanja – jedna od glavnih nepodsticajnih mjera za ulaganja i otvaranje novih radnih mjesta u BiH – otklonjen je, pošto sada postoji jedan državni Zakon o porezu na promet.

Ukidanje mehanizma za raspodjelu poreza na akcize

Još jedan korak naprijed predstavlja ukidanje mehanizma za raspodjelu poreza od akciza, kojim međuentitetska trgovina akciznim robama (duhan, alkohol, kafa, naftni derivati) zahtijeva da se porez na akcize plaća u entitetu u kome je roba proizvedena ili uvezena, a onda opet, ako se te robe prodaju u drugom entitetu. Zahvaljujući

postojanju državnog Zakona o porezu na akcize i početku funkcionisanja jedinstvenog računa (vidi dolje), ovaj sistem više nije potreban.

Stvarna korist od ovoga vidljiva je odmah. Mehanizam za raspodjelu poreza od akciza uništio je ogroman dio međuentitetske trgovine. Trgovci naftom u Federaciji već su najavili da će sada vršiti nabavku preko rafinerije u Bosanskom Brodu u Republici Srpskoj, pošto su prepreke za poslovanje otklonjene.

Isto tako, ove mjere znače da će Uprava za indirektno oporezivanje u narednih nekoliko mjeseci izdati jedinstvene poreske i kontrolne markice za akcizne robe (ITA). Ovim će biti zamijenjene razdvojene kontrolne markice Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Distrikta Brčko.

Jedinstveni račun počinje da funkcioniše

Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine usvojila je i Zakon o jedinstvenom računu u mjesecu decembru, a počeo je funkcionisati 1 januara 2005 godine. Jedinstveni račun funkcioniše! Svi prihodi od carina, akciza i poreza na promet sada idu na jedinstveni račun.

Sa uvođenjem PDV-a (što se trenutno planira za januar 2006 godine), svi indirektni porezi (carine, akcize i PDV) uplaćivaće se na jedinstveni račun.

Prihodi sa jedinstvenog računa će se najprije koristiti za finansiranje države, na osnovu usvojenog budžeta. Preostala sredstva onda direktno idu Federaciji, Republici Srpskoj i Brčkom u skladu sa dogovorenom formulom o raspodjeli prihoda.

Ranije se država finansirala putem transfera iz entiteta i ugovorenog plaćanja Brčkog.

Debata oko oporezivanja duhana

U medijima je došlo do značajne debate o povećanju cijena duhanskih proizvoda po osnovu akciza. Akcizna poreska stopa na duhanske proizvode povećana je jedinstvenim dogovorom Upravnog odbora Uprave za indirektno

oporezivanje, a nakon što je državni parlament donio zakon.

Jedno pitanje koje nije naglašeno u medijima – pitanje koje će trebati jasno rastumačiti i neprestano ponavljati do uvođenja PDV-a jeste da je porez samo jedna komponenta konačne prodajne cijene, koju ne utvrđuje poreska stopa već tržište.

Nova debata je poslužila kao dalji pokazatelj sve veće normalizacije u Bosni i Hercegovini. Zahtjevi duhanskog lobija za promjenom oporezivanja akciza može, a ne mora, biti korisno. No, značaj onoga što se desilo ne može se preneglašavati. Sada, samo jedan državni zakon treba izmijeniti i dopuniti, a ne nekoliko entitetskih zakona. Opširnost debate oko ovoga pitanja i sama odražava uspjeh ove reforme. Kada se izmjena poreskih stopa ne bi primjenjivala kako treba, niko ne bi ni primijetio.

Porez na dodatnu vrijednost (PDV)

Završna faza reforme indirektnog oporezivanja desiće se sa uvođenjem PDV-a, još uvijek planiranog za 1 januar 2006 godine.

12 januara, Predstavnički dom Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine usvojio je usklađenu verziju Zakona o PDV-u, utvrđujući jedinstvenu stopu od 17 posto, sa nulom stopom za izvoz.

Ovo je bio hrabar korak Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, ali potreban za Bosnu i Hercegovinu. Uspješno uvođenje PDV-a, zajedno sa do sada postignutim, značajno će ojačati povjerenje ulagača u poslovni ambijent Bosne i Hercegovine.

Budžet

Na vrijeme i odgovorno

Unatoč činjenici da su oba entiteta morala izvršiti rebalans svojih budžeta za 2004 godinu, posljednji kvartal 2004 posvjedočen je značajnim uspjehom u oblasti fiskalne politike, što je možda najveće postignuće u ovome području od rata.

Jačanje svijesti

Prvo, Zakonom o jedinstvenom računu racionalizovan je temeljni mehanizam za finansiranje države. U prethodnim godinama ogroman dio prihoda za državne institucije sastojao se od transfera iz entiteta. Od 1 januara 2005 godine finansiranje države zasniva se na direktnim alokacijama sa jedinstvenog računa. Po tom sistemu jedan dio prihoda od indirektnih poreza (carine, akcize i porez na promet na akcize) koje je prikupila Uprava za indirektno oporezivanje automatski će biti alocirana državnim institucijama, u skladu sa usvojenim budžetom.

Drugo, državni i entitetski ministri finansija potpisali su aranžman sa MMF-om početkom decembra sa obavezom da se usvoji budžet u iznosu od KM336.7 miliona, poštujući granicu konsolidovanog deficita od 45.6 miliona KM (uključujući vadbudžetska sredstva entiteta) kao što je predložio MMF.

Kao posljedica, parlamenti u oba entiteta usvojili su budžet prije kraja 2004 godine, a Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine usvojila je budžet na državnom nivou za 2005 godinu na Predstavničkom domu 12 januara 2005- što je najraniji rok ikada postignut.

Jasno je da je pravovremena i odgovorna fiskalna politika na nivou državne vlade Bosne i Hercegovine obilježila posljednji kvartal 2004 godine.

Institucionalne promjene u raspodjeli prihoda, međutim, povećale su neizvjesnost na nižim nivoima, naročito u Federaciji.

Iako je porez na promet na akcize išao Federaciji, prihodi od poreza na promet išli su kantonima u skladu sa Zakonom o pripadnosti prihoda iz 1996 godine. S početkom funkcionisanja jedinstvenog računa i sa potrebnim povećanim finansiranjem države, kantoni nisu sigurni u iznos poreza na promet na akcize koje mogu očekivati u 2005 godini. Iz toga razloga uglavnom, samo je pet kantona usvojilo budžete prije isteka 2004 godine.

Značajne početne procjene prihoda od poljoprivrede nakon pridruživanja novih zemalja članica Evropskoj uniji ukazuju da je uticaj na sektor poljoprivrede najvjerojatnije u ogromnoj mjeri pozitivan, prije svega kao rezultat pristupa jedinstvenom tržištu i provedbe jedinstvene politike poljoprivrede. Početne procjene prihoda od poljoprivrede za 2004 godinu pokazuju godišnji porast od 3.3. posto u Evropskoj uniji kao cjelini – te prosječnih 53.8 posto za nove zemlje članice¹.

Ovaj zapanjujući rast nije postignut preko noći. Rezultat je poljoprivrednih reformi koje su trajale godinama u procesu koji je prethodio pridruživanju, u kombinaciji sa strukturalnim sredstvima EU u istom periodu.

Kada bismo poredili deficit u vanjskoj trgovini Bosne i Hercegovine u poljoprivredi sa izbalansiranim trgovinom u oblasti poljoprivrede koju su ostvarile neke druge zemlje lako je zaključiti da se te zemlje djelotvornije koncentrišu na izradu politike poljoprivrede od Bosne i Hercegovine.

Ovo se mora promijeniti – Bosna i Hercegovina ne može obezbijediti strukturalna sredstva za poljoprivredu sve dok ne provede reforme naznačene u Evropskoj studiji o izvodljivosti, uključujući i uspostavljanje procedura certifikacije u veterinarstvu, agencije za fitosanitarna pitanja, agencije za provjeru ispravnosti hrane, te provedbu nekih drugih strukturalnih reformi u sektoru poljoprivrede.

U toku 2004 godina Bosna i Hercegovina učinila je značajan napredak u sektoru veterinarstva, ali u oblasti zaštite zdravlja bilja i ispravnosti hrane još uvijek je malo pomaka naprijed-što će

¹ Accession boosts farm income in new Member States by more than 50%, says Eurostat
<<http://europa.eu.int/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/04/1509&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>>

zasigurno imati negativan uticaj na obezbjeđivanje pomoći EU.

U toku 2004 godine nekoliko međunarodnih organizacija bavilo se pitanjem upravljanja zemljištem. Utvrđeni problemi bili su: nedosljedan pravni okvir, nedovoljno dobro upravljanje javnim zemljištem, neodgovarajući pristup zemlji i male površine parcela.

U posljednjem kvartalu 2004 godine Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, Evropska komisija i OHR organizovali su Konferenciju o poljoprivredi, gdje je izvršena prezentacija rezultata Funkcionalnog pregleda sektora poljoprivrede koji je sačinila EU) projekat rađen u sklopu jednog šireg projekta o javnoj administraciji. Jedan od glavnih zaključaka konferencije bio je da je Bosni i Hercegovini hitno potrebna efikasnija administracija u sektoru poljoprivrede. Ukoliko to ne bude postignuto, neće biti priliva sredstava EU, a dalje integracije u evropske strukture biće blokirane. Na konferenciji je zaključeno da je jedno od glavnih sredstava pomoću kojih poljoprivreda može da bude poboljšana uspostavljanje Ministarstva za poljoprivrednu i razvoj seoskih područja Bosne i Hercegovine. Problem nedovoljno dobrog upravljanja zemljom bilo je pomenuto na konferenciji koju je krajem 2004 godine u Sarajevu organizovao UNFAO kao dio projekta čija je namjera sačinjavanje pregled i evidencija zemljišta kao resursa poslije rata.

Unatoč činjenici da je priroda ovog i drugih problema uopšte uzev shvaćena, preostaje otežavajući nedostatak političke koncentracije na ova pitanja. Poljoprivreda predstavlja jedan od četiri najuticajnijih sektora u privredi Bosne i Hercegovine (otprilike dvije trećine stanovništva živi u unutrašnjosti i ovisi o obradi zemlje i proizvodnji hrane, te poljoprivreda predstavlja nekih 12 posto BND) i ako ne predstavlja neki prioritet u smislu izrade politike na bilo kom nivou vlasti.

Jasno je da je Bosni i Hercegovini potreban efikasan sistem veterinarstva, jedinstven pravni okvir i odgovarajuće institucije za zaštitu zdravlja bilja i ispravnost prehrambenih proizvoda, kao i obuhvatan program za poljoprivredu kao cjelinu.

Pitanja poput certifikacije i administrativna izgradnja institucija, obradivih parcela male površine, podsticajne mjere koje bi potakle tržišnu i profitabilnu proizvodnju, usluge iz oblasti naučnog istraživanja, usluge iz područja zaštite zdravlja životinja, odgovarajuća inspekcija, upravljanje zemljištem i raspoloživost zemljišta, obuka i obezbjeđivanje stručne pomoći treba da budu stavljani na dnevni red. Sada postoji svijest među političarima da neavljanje tim pitanjima na disciplinovan i odlučan način ima izravne i negativne posljedice na privredu—ali ta svijest se razvija nedopustivo sporo.

Jednako je jasno da će EU obezbijediti pomoć za podršku reformi—ali samo kada trenutne inicijative u sektoru poljoprivrede budu vodile ka zaključku koji ukazuje da su organi vlasti ozbiljni u namjeri da poboljšaju administraciju i operativnu klimu u poljoprivredi Bosne i Hercegovine.

Ovo nije pitanje od akademskog interesa. Trenutno, vrijednost uvoza hrane Bosne i Hercegovine 16 puta je veća od vrijednosti izvoza, a nezaposlenost u seoskim sredinama vlada bez ikakve potrebe - To se može i mora riješiti bez daljih odlaganja, a održane konferencije i dogovorene politike u toku 2004 godine ukazuju na način na koji bi se to moglo i ostvariti.

STATISTIKA

Statistički bolje nego ranije

Nakon dužih odlaganja do kojih je došlo iz prvenstveno političkih razloga, Vijeće ministara je konačno potvrdilo imenovanje zamjenika direktora Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine 16 septembra 2004 godine. Prije nego što je bilo moguće potvrditi ova postavljenja, trebalo je izvršiti izmjene i dopune Zakona o statistici Bosne i Hercegovine kojima se uređuju radna mjesta zamjenika direktora.

Uskoro nakon postavljenja na ove rukovodne položaje, Agencija je otpočela sa procesom uspostavljanja Vijeća za statistiku Bosne i

Hercegovine. Uspostavljeno je u novembru 2004 godine. Vijeće za statistiku predstavlja stručno savjetodavno tijelo Vijeću ministara, koje će pomagati u utvrđivanju statističke politike i obezbjeđivanju pouzdanih statističkih usluga.

Izrada srednjoročnog zvaničnog statističkog programa za period od 2005-2008 godine utvrđuje se Zakonom o statistici Bosne i Hercegovine, a čiju je pripremu izvršila Agencija i usvojilo Vijeće za statistiku u prvoj polovini januara 2005 godine. Statističkih programom utvrđuju se ciljevi i aktivnosti potrebni za provedbu statističke strategije/politike, povezivanjem domaćih i međunarodnih prioriteta te postojećih kapaciteta i mogućnosti.

Naredni koraci u uspostavljanju pouzdanog statističkog sistema Bosne i Hercegovine uključuje definisanje odnosa, saradnje, organizacije i nadležnosti Agencije odnosno entitetskih zavoda za statistiku. U tom smislu, državna agencija i entitetski zavodi moraju, po Zakonu o statistici Bosne i Hercegovine, izraditi godišnje planove rada i pravilnike o unutrašnjoj organizaciji.

KOMUNALNI SEKTOR

Transport

Kretanje u pravom smjeru

U sektoru saobraćaja posvjedočen je određeni napredak u posljednjem kvartalu 2004 godine, iako je mnogo više toga moglo biti postignuto uz veću političku podršku.

Trebalo je da o Zakonu o željeznicama u decembru raspravlja Vijeće ministara Bosne i Hercegovine. Ovaj je zakon od ključnog značaja za privredni razvoj Bosne i Hercegovine pošto će obezbijediti osnov za prestrukturisanje ovoga sektora prema standardima koje je utvrdila EU. To neće značiti samo veću efikasnost u sektoru već i bolje mogućnosti transporta za domaću tešku industriju čiji će vlastiti rast biti ograničen mogućim uskim grlima u saobraćaju u BiH. Nažalost, zbog intervencije Vlade Federacije

Bosne i Hercegovine, zakon je povučen sa dnevnog reda Vijeća ministara i o njemu se još nije raspravljalo na Vijeću ministara. Od imperativnog je značaja da Vijeće ministara usvoji ovaj zakon do kraja prvog kvartala ove godine najkasnije, jer Bosna i Hercegovina neće moći uživati beneficije pozajmnica i međunarodne tehničke pomoći ukoliko bude i dalje vladala ovakva situacija.

6 decembra OHR, zajedno sa drugim međunarodnim organizacijama i BH Steel-om, organizovao je konferenciju o infrastrukturi u Zenici. Prezentacije su izvršili OHR, EBRD, JICA, i EC kao i minister komunikacija i transporta Branko Dokić.

Preovladavajući zaključak ove konferencije bio je da će u kontekstu daljeg razvoja BiH, saobraćaj najvjerovatnije predstavljati ključnu razliku u narednih nekoliko godina.

Konferencija u Zenici uslijedila je nakon ranije održanog seminara u organizaciji EBRD u Sarajevu, gdje se pitanjem saobraćaja bavilo u regionalnom kontekstu.

JAVNI SEKTOR I EKONOMSKA TRANZICIJA

Privatizacija

Pravno i administrativno okruženje još uvijek nezadovoljavajuće

Privatna turska firma Kastamonu Entegre pojavila se kao najpovoljniji investitor u Natron, Maglaj. Uslovi ugovora o mješovitoj svojini trenutno se privode kraju, a na tome sada rade predstavnici sadašnjeg vlasnika, Vlade zeničko dobojskog kantona, i budućeg ulagača. USAID i OHR odigrali su određenu ulogu u omogućavanju ovog oživljavanja Natrona.

1 decembra 2004 godine Vlada republike Srpske postavila je Vladimira Mačkića, nekadašnjeg člana izvršnih struktura kliničkog centra u

Banjaluci, za direktora Direkcije za privatizaciju Republike Srpske. Direkcija za privatizaciju već je izradila svoj godišnji plan i uprkos nedavnoj političkoj turbulenciji u Republici Srpskoj, tempo privatizacije u Republici Srpskoj će najvjerojatnije biti nastavljen.

Direktor Federalne agencije za privatizaciju Rešad Žutić će se krajem svoga mandata, početkom proljeća 2005 godine, povući. Mandat njegovog zamjenika ističe otprilike u isto vrijeme. Vlada Federacije još nije otpočela proceduru izbora i postavljenja njihovih nasljednika.

Vlada Federacije usvojila je, ili je u procesu usvajanja, nekoliko kontroverznih izmjena i dopuna i novih zakona iz područja privatizacije. Najštetniji amandmani ostavljaju mogućnost da se u već privatizovanim preduzećima, ili u onima koja su već pred prodajom, u svako doba vrši revizija, i tako stvara enormna pravna nesigurnost. Jedan drugi problematičan skup izmjena i dopuna bi zabranjivao da strane firme sa većinskim državnim vlasništvom učestvuju u privatizaciji u Bosni i Hercegovini. Ako se u potpunosti budu usvojile i dosljedno primjenjivale, ove bi mjere smanjile povjerenje i javnosti i stranih ulagača u institucije Federacije Bosne i Hercegovine, potkopale pravni sistem i dovele do teških situacija pri već ograničenim resursima u sudovima i privatizacijskim agencijama.

Institucije u oba entiteta u velikoj mjeri nisu bile u mogućnosti da koriste stečajni postupak kao način prestrukturisanja preduzeća u državnoj svojini, a naročito kod preduzeća kod kojih još uvijek postoje održive poslovne i proizvodne linije. Stečajni postupak preduzećima omogućava da se reorganizuju i smanje broj zaposlenih i nagomilane dugove. Reazlozi za odlaganje pokretanja srećajnog postupka uključuju nedostatak političke volje, nedostatak mehanizama za utvrđivanje i privlačenje pogodnih ulagača, te neadekvatni upravljački kapaciteti za pripremu poslovnih planova usklađenih sa međunarodnim standardima.

Poslovno okruženje

Entitetski zakoni o računovodstvu i reviziji

S namjerom uspostavljanja obaveznih računovodstvenih standarda kao i standarda revizije te uvođenja kodeksa ponašanja za cijelu Bosnu i Hercegovinu, Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine usvojila je Zakon o računovodstvu i reviziji 29 juna 2004 godine. Zakon je objavljen u službenom glasilu 10 septembra 2004 godine.

Ovaj zakonski akt predstavlja značajan korak naprijed, pošto ne samo da utvrđuje jednoobrazni pristup računovodstvu i reviziji, već se bavi i oštrom kritikom prakse računovodstva i revizije u Bosni i Hercegovini. a bi svojim odredbama dali snagu i obezbijedili jednoobraznu primjenu principa u cijeloj zemlji, entiteti i Distrikt Brčko sada treba da usvoje odgovarajuće zakone koji su u potpunosti usklađeni kako sa zakonom na državnom nivou tako i međusobno.

Entitetski zakoni o računovodstvu i reviziji usvojeni su na objema vladama u decembru 2004 godine i sada čekaju razmatranje na parlamentu. Ako budu doneseni bez odlaganja i u obliku koji nije u suprotnosti sa ciljevima reforme sektora računovodstva i revizije, doprinijeće stvaranju sistema koji se zasniva na četiri glavna principa: (1) *nezavisnosti i integriteta profesije računovođa i revizora*; (2) *samo-regulacije, u skladu sa interno prihvaćenim i utvrđenim standardima*; (3) *zaštite javnosti*; i (4) *kontinuirano poboljšavanje standarda*.

Uvođenjem ovih principa, novo zakonodavstvo će Bosnu i Hercegovinu uskladiti sa međunarodno priznatom praksom i tako doprinijeti nastojanjima zemlje da bude u skladu sa *acquis communautaire*. Stoga je od izuzetne važnosti da ovo zakonodavstvo ne bude izloženo bespotrebnom odlaganju ili predmet loše koncipiranih izmjena i dopuna. Ova se četiri principa moraju zadržati, a prilika koju ovo zakonodavstvo predstavlja za revitalizaciju i regeneraciju profesije računovođa i revizora u Bosni i Hercegovini ne smije biti propuštena.

Entitetski zakoni o registraciji preduzeća

Državni okvirni zakon o registraciji preduzeća usvojen je na Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine 29 jula 2004 godine, a objavljen u službenom glasniku 10 septembra 2004 godine. Glavna mu je svrha deinstanjenanina na koji se obavlja registracija preduzeća u entitetima i Distriktu Brčko, kao i usklađivanje državnog zakona, entitetskih zakona kao i zakona Distrikta Brčko sa propisima EU. Obezbjeduje brzu i jednoobraznu proceduru registracije preduzeća u cijeloj Bosni i Hercegovini i primjenjuje se na sva preduzeća koja u Bosni i Hercegovini osnivaju, kako domaća tako i strana pravna lica.

Da bi odredbe ovoga državnog zakona imale efekta i da bi se obezbijedila jednoobrazna primjena principa ovoga zakona u cijeloj zemlji, entiteti i Distrikt Brčko moraju usvojiti odgovarajuće zakone, koji su u potpunosti usklađeni kako međusobno tako i sa državnim zakonom.

Zakonodavna procedura na entitetskom nivou je, međutim, još uvijek u preliminarnoj fazi. Vlada Republike Srpske usvojila je Nacrt zakona o registraciji preduzeća tek 30-og decembra 2004 godine, dok nacrt ovoga zakona u Federaciji tek treba da ide na vladu. Ovo sporo napredovanje reforme (koja se provodi uz pomoć Odjela za međunarodni razvoj Velike Britanije) može odaslati negativne signale međunarodnim i domaćim investitorima. Dodatno zabrinjava i mogućnost da kredit Svjetske banke BEAC, koji predstavlja uslov za, između ostalog, i provedbu ove reforme, može doći u pitanje.

Dalje kretanje naprijed je jasno. Koraci potrebni za uspostavljanje efikasnije poslovne klime u Bosni i Hercegovini, koji će podstaknuti ulaganja i omogućiti osnivanje novih preduzeća i novih radnih mjesta, već su utvrđeni. Sada je na političarima da te korake i poduzmu. Što ranije to urade to će prije građani osjetiti korist koja će iz ovoga proistići.

Buldožer

Nastupa novo doba

Izravno uključenje OHR-a u proces rada Buldožera zvanično je završeno krajem 2004 godine. Koordinacija ovim procesom sada je u rukama Udruge poslodavaca Bosne i Hercegovine, nakon primopredaje koja je trajala nekoliko mjeseci.

Sustavno jačanje uloge aktera iz Bosne i Hercegovine, kako se međunarodna zajednica sve više povlačila u pozadinu, nastavljeno je i u trećoj fazi. U prvoj fazi, OHR je bio u ulozi strane koja je vršila koordinaciju cjelokupnog procesa, od sakupljanja početnih sugestija od poduzetnika pa sve do potvrđivanja provedbe reformi. U drugoj fazi, osnovano je šest regionalnih komisija i jedna nacionalna komisija Buldožera za poljoprivredu. Te komisije su preuzele na sebe odgovornost da sakupe informacije od poduzetnika o tome šta sve otežava poslovanje u Bosni i Hercegovini. Kada bi sakupili te informacije formulirali bi reformske prijedloge koji bi konačno išli na vladu. U drugoj fazi, premijeri su uspostavili Jedinice za žurne reforme. Te jedinice, koje su se sastojale od mladih i stručnih državnih službenika iz najmjerodavnijih ministarstava, dobile su zadatak da vrše koordinaciju usvajanja i provedbe ovih reformi. Uloga OHR-a bila je u pomaganju na izgradnji resursa za nove strukture te cjelokupnoj koordinaciji aktivnosti.

Regionalne komisije Buldožera tako su nastavile sa daljim poboljšanjima u svome radu kao predstavnici javnog i privatnog sektora. Cjelokupna koordinacija, koja je u tijeku druge faze još uvijek bila u nadležnosti OHR-ove jedinice Buldožer, postepeno je prelazila na novoosnovanu Udruhu poslodavaca Bosne i Hercegovine.

50 reformskih prijedloga koji su odabrani i formulirani u toku treće faze formalno je predstavljeno organima vlasti 10 siječnja 2005 godine na ceremoniji održanoj u hotelu Holiday Inn u Sarajevu. Udruga poslodavaca Bosne i Hercegovine će sada raditi na stvaranju

publiciteta vezanog za reforme da bi lobiranje bilo maksimalno djelotvorno. Jedinice za žurne reforme, kojima asistenciju pružaju Komisije Buldožer, objasnit će reforme zvaničnicima u organima vlasti i parlamentarcima, u nastojanju da ubrzaju process usvajanja. Konačno, provedba reformi morat će biti verificirana, a procjena rezultata izvršena.

Sa završetkom treće faze, ukupno 150 reformi će biti predloženo vlastima. Većina tih reformi će vjerojatno proizvesti značajna poboljšanja u poslovnom ambijentu Bosne i Hercegovine. To samo po sebi predstavlja značajno postignuće. Međutim, jednaku važnost kao i ove reforme ima uspostavljanje dijaloga između javnog i privatnog sektora. Konvencionalni forum za ovakvu vrstu dijaloga predstavlja ekonomsko vijeće koje je sada uobičajeno u mnogim modernim ekonomski razvijenim zemljama. Ovakva vijeća već postoje u Federaciji Bosne i Hercegovine i Republici Srpskoj, ali ne i na razini Bosne i Hercegovine. Logički sljednik Inicijative Buldožer, nakon treće faze bi stoga trebalo da bude Spocijalno i ekonomsko vijeće na državnoj razini. Razgovori sa zainteresiranim stranama u BiH i međunarodnom kontekstu u ovom smislu sada su u toku.

NAJNOVIJE EKONOMSKE INFORMACIJE ZA BiH

Ekonomski pokazatelji u BiH za period januar – oktobar 2004

Izvori: CBBH, FBiH i RS zavodi za statistiku, Ekonomski odjel OHR-a

Indikator	BiH (CBBH procjena)
GDP nominalni 2000 (Million KM) GDP nominalni 2003 (Million KM) Nominalni porast 2000-2003	10,050 12,170 + 21%
Zbirni Indeks u industrijskoj proizvodnji Januar-Novembar 2004 / Januar-Novembar 2003	111.56
Indeks potrošačkih cijena	0.6% (year end 2003)
Prosječna neto plata (u KM)	499.13
Broj registrovanih nezaposlenih	451.294
Broj penzionera Prosječna penzija (u KM)	464,180 197
Uvoz 01/04 - 11/04 (Million KM) Izvoz 01/04 - 11/04 (Million KM) Deficit	9,534,413 2,829,702 (-6,704,711)

